

SOUKROMÉ DOMY A PALÁCE NA PALATINU ZA DOBY REPUBLIKY A CÍSAŘSTVÍ

Soukromé domy na Palatinu v době republiky a císařství obývaly významné a finančně dobře zaopatřené osobnosti římské říše. Palatin je legendárním místem, kde byl Řím založen, a tudíž i prestižním sídlem pro jeho obyvatele. Naproti tomu někteří byly pro velezradu vystěhováni a jejich dům byl srovnán se zemí (Vitruvius Vaccus,¹ Fulvius Flaccus,² atd.), anebo se přestěhovali z vlastní vůle jako C. Gracchus, který se přestěhoval z Palatina na fórum, aby se stal populárnějším u lidu.³

Jedním z významných obyvatel byl M. Tullius Cicero, který svůj dům koupil od Publia Licinia Crassa (nebo jeho syna) za 3.500.000 sesterciů.⁴ Pravděpodobné umístění bylo na severovýchodním okraji pahorku. Když byl Cicero poslán do vyhnanství, Publius Clodius Pulcher⁵ nechal dům zbořit a pozemek rozdělil na tři části, kdy jednu připojil ke Catulovu portiku,⁶ druhou část proměnil ve svatyni bohyně Libertas a třetí připojil ke svému vlastnímu domu.⁷ Po Ciceronově návratu muselo být vše uvedeno do stavu jako před jeho odchodem.⁸ Dalšími majiteli byli Censorinus a pak Statilius Sisenna.

Z Ciceronových vrstevníků bydlel na Palatinu M. Aemilius Scaurus. Jeho dům krášlily čtyři velké mramorové sloupy, které byly jakožto celý dům Cn. Octavia Scaurem odkoupeny a přestěhovány k rozšíření jeho vlastního domu.⁹ Pozdějším obyvatelem tohoto domu se stal Largus Caecina, konzul r. 43 n. l. T. Annius Milo¹⁰ bydlel na západní straně Palatinu a jeho blízkým sousedem byl P. Sulla. Také Ciceronův bratr Quintus Cicero si koupil dům na Palatinu v nedalekém sousedství svého bratra, pravděpodobně Domus Paciliana.¹¹

Q. Hortensius Hortalus byl dalším významným řečníkem se soukromým domem na Palatinu, ten se později stává obydlím císaře Augusta.¹² Dům M. Antonia, rovněž na Palatinu,

¹ Fundský občan, který způsobil válku mezi spolčenými obcemi Fundi a Priverno a Římem roku 330 př.n.l.

² Římský senátor a konzul na rok 125 př.n.l. Jako první vojensky porazil zaalpské Ligury. Politicky byl zastáncem gracchovských reforem a jako jediný bývalý konzul se stal tribunem. Když roku 121 př.n.l. nebyl znovu zvolen, vedl masový protest na Aventinus, tento protest byl potlačen konzulem Luciem Opimiem a Flaccus byl přede všemi popraven.

³ BRTNICKÝ, str. 140

⁴ Je pravděpodobné, že tento dům dříve sloužil M. Liviovi Drusovi, tribunu lidu doby pograkchovské – r. 91 př.n.l. BRTNICKÝ, str. 140.

⁵ Tribun lidu, který způsobil Ciceronovo vyhnanství vydáním Leges Clodiae.

⁶ Vybudované Quintem Lutatiem Catulem, konzulem na rok 102 př.n.l. (vítězství nad Kimbry). Porticus přiléhal k jeho domu. http://www.lib.uchicago.edu/cgi-bin/eos/eos_page.pl?DPI=100&callnum=DG16.P72&ident=421
⁷ BRTNICKÝ, str. 140 - 141

⁸ Osud domu je znám z řečí „De domo sua“ a „De haruspicum responso“.

⁹ PLATNER: http://www.lib.uchicago.edu/cgi-bin/eos/eos_page.pl?DPI=100&callnum=DG16.P72&ident=186

¹⁰ Obžalován a poslán do vyhnanství za vraždu P. Clodia Pulchra

¹¹ PLATNER: http://www.lib.uchicago.edu/cgi-bin/eos/eos_page.pl?DPI=100&callnum=DG16.P72&ident=186

¹² Brtnický, str. 141. Naproti tom je ale uváděn Hortensiův dům jako tzv. Liviin dům a dům císaře Augusta jako dřívější dům Q. Lutatia Catula. PLATNER: http://www.lib.uchicago.edu/cgi-bin/eos/eos_page.pl?DPI=100&callnum=DG16.P72&ident=156

SOUKROMÉ DOMY A PALÁCE NA PALATINU ZA DOBY REPUBLIKY A CÍSAŘSTVÍ

vyhořel za vlády císaře Augusta. Nejvíce zachovaný soukromý dům na Palatinu je tzv. dům Germanikův či Liviin, který byl připojen Tiberiovu paláci přes kryptoportikus.

Všechny domy se nacházejí v severní, severozápadní a západní části pahorku, jediný nám známý soukromý dům na východní straně je dům C. Octavia, otce Augusta, v němž se Augustus narodil.

Od Augusta po tři století byl Palatin téměř nepřetržitě sídlem císařů, takže jeho jméno přešlo do většiny jazyků jako obecké jméno „palác“. Po odkoupení pozemků v okolí svého domu chtěl Augustus dům rozšířit (Hortensiův), ale uhodil do pozemku blesk, proto toto místo nechal zasvětit Apollónovi (30. l. př.n.l.), od senátu dostal dům na státní útraty (r. 27). Chrám byl vystavěn z bílého luského mramoru (jako první) a celý chrám byl zdoben mramorem z různých částí říše, např. byl obklopen sloupením z afrického mramoru. Štít byl ozdoben reliéfy ze slonové kosti.¹³ Mezi chrámové poklady patřil stříbrný strom ověšený lampami a Sibylliny věštby ve zlatém pouzdře.¹⁴ Po jmenování pontifikem maximem, aby nemusel bydlet na foru v regii, nechal na Palatin do svého domu přenést celý Vestin kult z fora. V r. 3 př.n.l. dům vyhořel, obnoven opět na státní útraty, do nové stavby byla také zahrnuta svatyně Magnae Matris.

Císař Tiberius měl na Palatinu také rodný dům. Ten se po přestavbách stál součástí rozsáhlého císařského paláce. Tiberiův palác, stejně jako ostatní císařské paláce, byl konglomerátem staveb. Domus Tiberiana a Domus Augusti (či Domus Augustana) byly hlavními centry paláce. Domus Tiberiana se nacházel na západní straně pahorku s výhledem na Kapitol. Také v něm byla umístěna knihovna. V jižním rohu obvodní zdi domu se nacházel elipsovité bazén a asi i obydlí pro tělesnou stráž a otroky. Císař Caligula¹⁵ rozšířil palác na severním cípu až k fóru a k chrámu Castorovu. V 8. století Domus Tiberiana posloužil jako sídlo papeže Jana VII. a v pol. 16. století již z velké části rozebraný na stavební materiál byl pokryt náspem a byla zde vytvořena zahrada „Horti Palatini Farnesiorum“.¹⁶

Nejkrásnější přestavby se dostalo císařským palácům za Domiciána. Kdy byl vystavěn komplex rozsáhlých reprezentačních budov architektem Rabiriem. Domiciánův palác měl

¹³ Byl zaslíben po Naulochu 36 př.n.l., zasvěcen 28 př.n.l.; jako jediný spojený s válkou nestál mimo pomerium; r. 17 u příležitosti ludi saeculares do chrámu Sibylliny knihy, pod chr. se nacházel starý Lupercal, chrám pozlacený -> aurea saecula; chrám spojen s Aug. domem portikem zdobeným Danaovými-karyatidami z černého mramoru (= podmaněný Egypt), v portiku byla knihovna a místo pro zasedání senátu.

¹⁴ BRTNICKÝ, str. 147

¹⁵ Císař Caligula byl zabit v kryptoportiku, spojující Domus Tiberiana a tzv. Liviin dům, kterým pachatelé po vraždě prchali. BRTNICKÝ, str. 146

¹⁶ <http://www.romasegreta.it/campitelli/palatino/domus-tiberiana.html>

SOUKROMÉ DOMY A PALÁCE NA PALATINU ZA DOBY REPUBLIKY A CÍSAŘSTVÍ

hlavní průčelí na severovýchod, směrem ke Svaté cestě. Nejdůležitějšími částmi paláce byl Domus Flavia, veřejná budova, a Domus Augustana, soukromé sídlo císaře.¹⁷

Domus Flavia byla budova obdélníkového tvaru, obklopená portikem z numidského mramoru. Uprostřed se nacházela obrovská osmiúhelníková fontána, zdivo fontány vytvářelo labyrint.¹⁸ V budově se nacházela „Královská síň“, Aula regia. Do té se vstupovalo přes peristyl dvěma vchody.¹⁹ Na protější stěně uprostřed byl umístěn v absidě císařský trůn. Královská síň byla vyzdobena sloupy z různých druhů mramoru. K síni přiléhaly další pokoje např. tzv. Lararium²⁰, tzv. Basilica²¹, a tzv. „Coenatio Iovis“ s hypocaustem.²²

Pod Flaviovým domem byly nalezeny zbytky starších staveb, především z doby Neronovy a z dob pozdní republiky. V jedné ze spodních vrstev pod tzv. Larariem byly nalezeny zbytky domu z 2. – 3. století př. n. l.²³

Domus Augustana zabíral centrální část Palatina. Naproti Cirku tvořil obloukovitě prohnutou linii, vzniklý prostor mezi domem a Cirkem mohl sloužit jako hlediště. Komnaty rozmanitého půdorysu byly rozestaveny kolem peristylu protáhlého obdélníkového tvaru.

Na jihovýchod od Domus Augustana se rozkládalo Stadium. Hlavní část byla vystavěna Domitiánem, ale dokončeno bylo až za Septimia Severa. Velice protáhlá stavba (168 x 48 m). Při východní zdi uprostřed se nacházelo půlkruhové hlediště. Mohlo se jednat o soukromou zahradu, kde se jezdilo na koních, anebo se pořádaly běžecké závody.²⁴

Počátkem 3. století n. l. Septimius Severus rozšířil Domiciánův palác na jižním cípu Palatinu, vybuodoval lázně, terasu podepřenou dvoupatrovými oblouky, prodloužení vodovodu.²⁵ Na jihovýchodním úpatí Palatinu nechal Septimius r. 203 postavit Septizonium. Monumentální průčelí a vstup do císařského prostoru. Ammianus Marcellinus naznačuje, že budova mohla sloužit jako nymfeum, tj. místo zasvěcené nymfám a neměla žádný praktický účel. Nejasný je také původ jména Septizonium. Podle jedné verze byla budova pojmenována

¹⁷ Tato dvě hlavní centra jsou označovány jako Domiciánův palác. PLATNER: http://www.lib.uchicago.edu/cgi-bin/eos/eos_page.pl?DPI=100&callnum=DG16.P72&object=185

¹⁸ <http://www.romasegreta.it/campitelli/palatino/domus-flavia.html>

¹⁹ Peristyl – nádvoří se sloupovým ochozem. Slovník cizích slov: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=peristyl&typ_hledani=prefix

²⁰ Byl zde nalezen kus oltáře. BRTNICKÝ, str. 152

²¹ Prostorná místnost sloupovým rozdělena na tři lodě zakončena apsidou. BRTNICKÝ, str. 152

²² Hypocaustum - vytápěcí systém v římských budovách, který vynalezl v 1. stol. př. n. l. Caius Sergius Oratus. Teplý vzduch z vytápěcí místnosti (prae-furnium) proudil pod podlahou podepřenou cihlovými pilířky o výšce asi 80 cm, potom stoupal do stěn vybudovaných z dutých cihel (tubuli, 1. pád j.č. tubulus). Slovník cizích slov: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hypocaustum-hypocaustum>

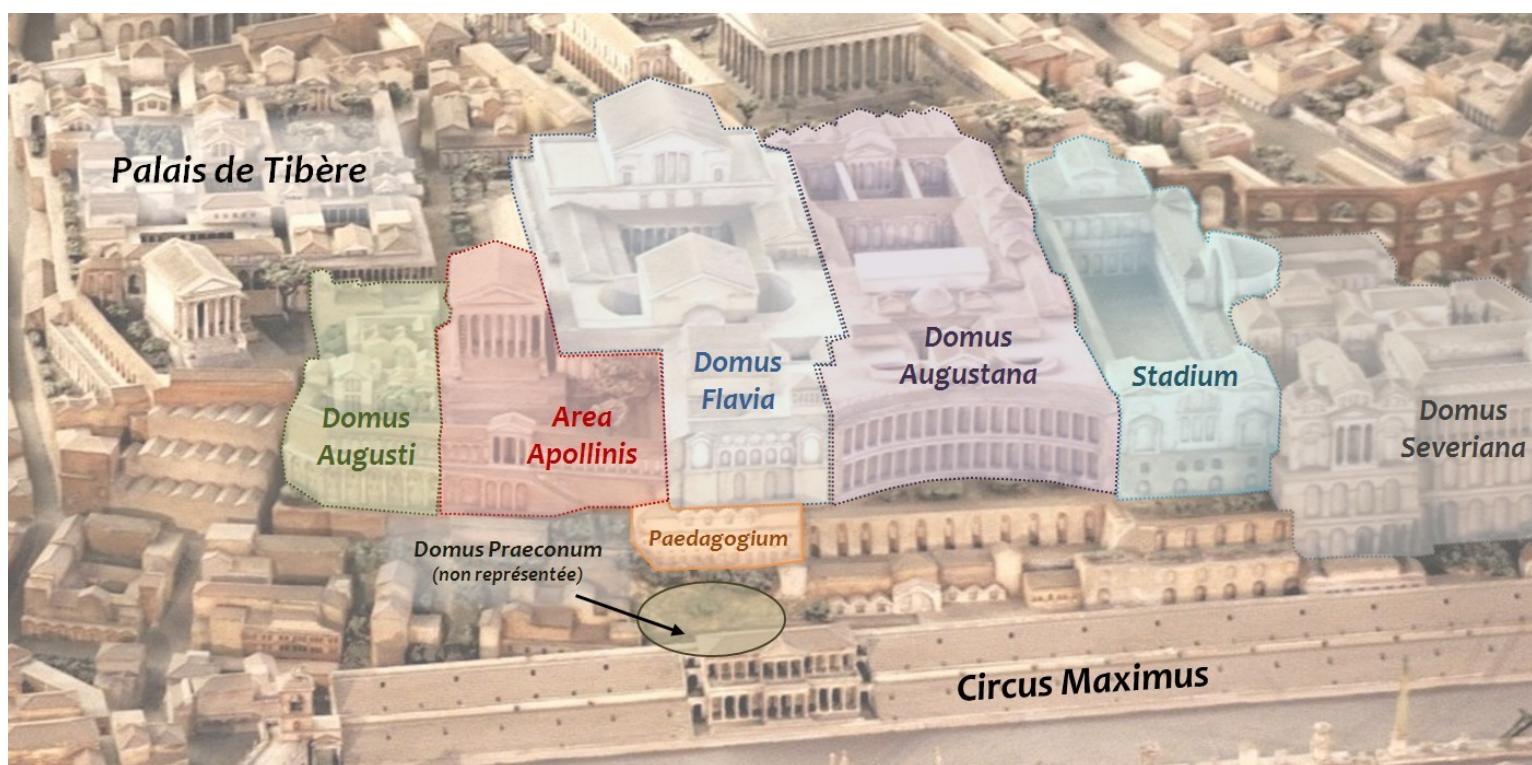
²³ BRTNICKÝ, str. 154

²⁴ <http://www.romasegreta.it/campitelli/palatino/stadio.html>

²⁵ BRTNICKÝ, str. 160

SOUKROMÉ DOMY A PALÁCE NA PALATINU ZA DOBY REPUBLIKY A CÍSAŘSTVÍ

po sedmi planetárních božích (Saturn, Helios, Mars, Merkur, Jupiter, Venuše), jejichž sochy se v budově nacházely. Podle jiné verze je název budovy odvozen podle sedmi částí, do kterých je Septizonium rozděleno. Jednalo se o vysoce dekorativní třípatrovou stavbu asi 90 metrů širokou. Zajímavostí je, že se v prostorách Septizonia konaly tři konkláve (1198, 1227, 1241), v 16. století byla za papeže Sixta V. již dosti zchátralá budova Septizonia stržena a materiál použit na jiné stavby.

Zdroje:

BRTNICKÝ, Ladislav. *Topografie starověkého Říma*. Praha, 1925.

PLATNER, Ashby. A Topographical Dictionary of Ancient Rome, dostupné online z

<http://www.lib.uchicago.edu/cgi-bin/eos/eos_title.pl?callnum=DG16.P72>

Roma segreta, dostupné online z <<http://www.romasegreta.it>>

Slovník cizích slov, dostupné online z < <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>>

Wikipedia, dostupné online z https://it.wikipedia.org/wiki/Palazzi_imperiali_del_Palatino